

ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶ RA ARARAT MARZ

Մարզկենտրոնը՝ ք. Արտաշատ	Marz centre Artashat town
Տարածաշրջանները՝ Արարատ, Արտաշատ, Մասիս	Territoires Ararat, Artashat, Masis
Քաղաքները՝ Արտաշատ, Մասիս, Արարատ, Վեդի	Towns Artashat, Masis, Ararat, Vedi

Տարածքը Territory	2 090 քառ. կմ/ sq. km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	7.0 %
Համայնքներ, 2016թ. տարեկգրի դրությամբ Communities, as of the beginning of 2016	97
Քաղաքներ Towns	4
Գյուղեր Villages	95
Բնակչության թվաքանակը 2016թ. տարեկգրի դրությամբ Population number as of the beginning of the year, 2016	258.9 հազ. մարդ/ ths. person
<i>այդ թվում՝</i> <i>including:</i>	
քաղաքային urban	73.1 հազ. մարդ/ ths. person
գյուղական rural	185.8 հազ. մարդ/ ths. person
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of marz population size in RA population size	8.6 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	3.8 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	156 901.7 հա/ ha
այդ թվում՝ վարելահողեր including: arable land	25 259.6 հա/ ha

Մարզի տարածքում է գտնվում Խոսրովի պետական արգելոցը (ծովի մակերևույթից 1 600 -2 300 մ բարձրության վրա):

ՀՀ Արարատի մարզը հանրապետության տնտեսապես զարգացած մարզերից է:

Մարզի տարածքով է անցնում հանրապետական նշանակության Երևան-Երասխ-Ղարաբաղ ավտոմայրուղին և Երևան-Երասխ երկաթուղին:

2015թ. -ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 12.9 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 14.1 %,
- շինարարություն՝ 2.1 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 2.7 %,
- ծառայություններ՝ 1.6 %:

Տնտեսության հիմքը գյուղատնտեսությունն է: Այն հիմնականում մասնագիտացած է խաղողագործության, պտղաբուծության և բանջարաբուծության մեջ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Արդյունաբերության առաջատար ուղղությունները սննդամթերքի, ներառյալ՝ խմիչքների, արտադրություններն են և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը:

Մարզի բազմաճյուղ արդյունաբերության հիմնական և զլխավոր ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ առավել զարգացած են հետևյալ երեք ճյուղերը.

- ա) սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրություն (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների արտադրություն),
- բ) ծխախոտի արտադրություն (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա),
- գ) ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն (ցեմենտի, կրի, ասբոցեմենտային իրերի արտադրություն, քարի կտրում և վերամշակում):

Արտաշատ քաղաքը (2016թ. տարեսկզբին՝ 20.7 հազ. բնակիչ) մարզկենտրոնն է: Քաղաքը գտնվում է Երևանից 30 կմ հեռավորության վրա (հայոց պատմական մայրաքաղաք Արտաշատից 10 կմ հյուսիս-արևմուտք), զբաղեցնում է 800 հա տարածություն:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ հատկապես առանձնանում են սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրությունը (մրգերի, բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում, թորած ալկոհոլային խմիչքների), ինչպես նաև ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքի արտադրությունը (կղմինդրի, աղյուսի և թրծված կավից շինարարական արտադրատեսակների, բնական քարերից երեսպատման նյութերի արտադրությունը):

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունի նաև գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը բուսաբուծությունն է:

Արարատ քաղաքը (2016թ. տարեսկզբին՝ 20.3 հազ. մարդ) գտնվում է Երևանից 47 կմ հեռավորության վրա, հիմնադրվել է 1936թ.: Հայտնի է որպես արդյունաբերական կենտրոն: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական

The public nature reserve of Khosrov is situated in the territory of the marz (it is at a height of 1 600-2 300 m above sea level).

RA Ararat marz is one of the economically developed marzes of the republic.

Yerevan-Yeraskh-Gharabagh highway and Yerevan-Yeraskh railway of republican importance run through the territory of the marz.

In 2015 the share of economy main branches of RA Ararat marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised.

- industry 12.9 %,
- agriculture 14.1 %,
- construction 2.1 %,
- retail trade 2.7 %,
- services 1.6 %.

Economy is based on agriculture. It is mainly specialized in wine-growing, fruit-growing and vegetable-growing.

Freight and passenger transportations in the marz are implemented by road transport.

The leading trends of industry are manufacture of food products including beverages and manufacture of other non-metallic mineral products.

Manufacturing is the main and general trend of multibranch industry of the marz, of which the following three branches are more developed:

- a) manufacture of food products and beverage (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages),
- b) manufacture of tobacco products (tobacco fermentation),
- c) manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products, cutting and processing of stone).

Artashat town (as of the beginning of 2016 comprised 20.7 ths. inhabitants) is the centre of the marz. The town is situated in 30 km distance from Yerevan (in 10 km distance to the North-West from historical Armenian town- Artashat); it occupies the area of 800 ha.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of food products and beverages (processing and canning of fruit and vegetable, manufacture of distilled alcoholic beverages) as well as manufacture of other non-metallic mineral products (food products processing and preserving of fruit and vegetables, manufacture of paper and paperboard) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Ararat town (as of the beginning of 2016 comprised 20.3 ths. people) is situated in 47 km distance from Yerevan and it was found in 1936. It is known as an industrial centre. Manufacturing is the main trend of

ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ իր գերակշիռ տեղն ունի ոչ մետաղական հանքային և այլ արտադրանքի արտադրությունը (ցեմենտի, կրի և ասբոցեմենտային իրերի արտադրությունը):

Վեդի քաղաքը (2016թ. տարեսկզբին՝ 11.6 հազ. մարդ) գտնվում է Վեդի գետի աջ ափին, Երևանից 48կմ հեռավորության վրա: Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որում կարևոր տեղ է զբաղեցնում բնական քարերից երեսապատման նյութերի, էլեկտրական և հսկիչ սարքերի ու սարքավորումների, պլաստմասաներից պատրաստվող շինարարական իրերի արտադրությունը:

Քաղաքի տնտեսական կյանքում էական դեր ունին ան գյուղատնտեսությունը, որի հիմնական ուղղությունը դաշտավարությունն է:

Մասիս քաղաքը (2016թ. տարեսկզբին՝ 20.5 հազ. մարդ) գտնվում է Հրազդան գետի ձախ ափին, Երևանից 14 կմ հեռավորության վրա: Խոշոր երկաթուղային ապրանքային կայան է, որն ունի միջմարզային նշանակություն և սպասարկում է Երևան քաղաքին:

Քաղաքի արդյունաբերության հիմնական ուղղությունը մշակող արդյունաբերությունն է, որի մեջ գերակշիռ տեղ է զբաղեցնում սննդամթերքի արտադրությունը (մրգերի և բանջարեղենի վերամշակում և պահածոյացում), թղթից և ստվարաթղթից արտադրատեսակների արտադրություն և ծխախոտի ապրանքների արտադրությունը (ծխախոտի խմորում՝ ֆերմենտացիա):

industry of the town, in which manufacture of other non-metallic mineral products (manufacture of cement, lime carbonate, asbestos cement products) comprises its prevailing part.

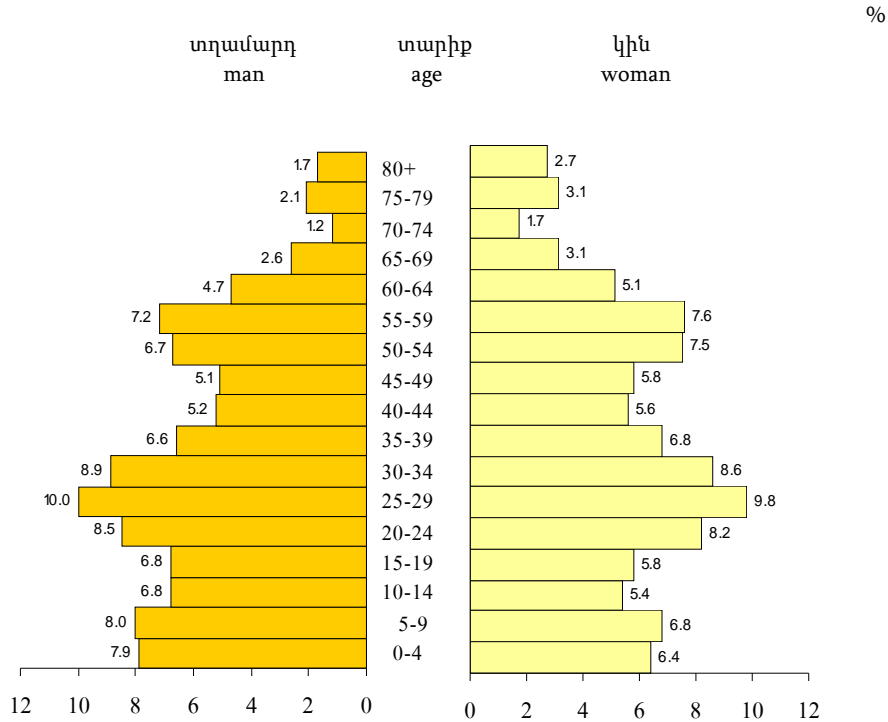
Vedi town (as of the beginning of 2016 comprised 11.6 ths. people) is situated on the right bank of Vedi River, in 48 km distance from Yerevan. Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of clothing materials from natural stones, manufacture of electrical equipment and control apparatus, manufacture of builders' ware of plastic are of great importance

Agriculture is of great importance in the economic life of the town as well, in which cultivation is the main trend.

Masis town (as of the beginning of 2016 comprised 20.5 ths. people) is situated on the left bank of Hrazdan River, in 14 km distance from Yerevan. It is a big railway and goods transporting station, which is of interregional importance and supplies Yerevan city.

Manufacturing is the main trend of industry of the town, in which manufacture of wood and wood products (manufacture of wood sawing and planing, manufacture of unassembled wooden flooring including manufacture of parquet) and manufacture of tobacco products (tobacco fermentation) comprise prevailing part.

ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆՆ ԸՍՏ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՍԲԵՐԻ, 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ
 DE JURE POPULATION BY AGE – SPECIFIC GROUPS, 2016 as of January 1

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
 RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը Number					
	2011	2012	2013	2014	2015	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	1 281	1 316	1 172	1 184	1 446	Retail trade units, total
<i>այդ թվում՝</i>						<i>including</i>
խանութներ	1 092	1 127	1 027	1 037	1 272	shops
կրպակներ	122	111	77	75	78	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	1	1	1	1	1	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	3	3	3	4	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	63	74	64	68	91	other trade units

**ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

	Քանակը Number					
	2011	2012	2013	2014	2015	
Պետական նախադպրոցական	73	74	75	77	77	State pre-school
Պետական հանրակրթական	112	112	112	112	112	State general educational
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	22	22	22	23	22	Musical, art schools, creative centers for junior
Պետական նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) ուսումնական ¹	1	1	1	1	1	State preliminary vocational educational ¹
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	4	4	4	4	4	State middle vocational educational
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	2	2	-	-	-	Non-state middle vocational educational

**ՔԱՂԱՔՆԵՐ
TOWNS/CITIES**

Անվանումը	Town name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ * Population de jure number as of January 1, 2016, person *
Արտաշատ	Artashat	20 679
Մասիս	Masis	20 484
Արարատ	Ararat	20 366
Վեդի	Vedi	11 579

**ԳՅՈՒՂԵՐ
VILLAGES**

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure number as of January 1, 2016, person **
Արտաշատի տարածաշրջան Artashat district			
1	Աբովյան	Abovyan	1 507
2	Ազատավան	Azatavan	2 993
3	Այգեզարդ	Aygezard	3 019
4	Այգեպատ	Aygepat	1 717
5	Այգեստան	Aygestan	2 429
6	Արաքսավան	Araksavan	844

¹ Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր:

Including those middle vocational educational institutions, which implement preliminary vocational program.

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2016, person **
7	Արևշատ	Arevshat	2 385
8	Բերդիկ	Berdik	1 008
9	Բերքանուշ	Berkanush	2 064
10	Բաղրամյան	Baghramyan	1 957
11	Բարձրաշեն	Bardsrashen	1 627
12	Բյուրավան	Byuravan	1 477
13	Բուրաստան	Burastan	2 075
14	Գետազատ	Getazat	2 008
15	Դալար	Dalar	2 618
16	Դեղձուտ	Deghdsut	947
17	Դիմիտրով	Dimitrov	1 360
18	Դիտակ	Ditak	789
19	Դվին	Dvin	2 960
20	Ոստան	Vostan	3 066
21	Ջրաշեն	Jrashen	1 830
22	Կաթավաբերդ	Kaqavaberd	-
23	Հովտաշեն	Hovtashen	1 113
24	Հնաբերդ	Hnaberd	700
25	Լանջազատ	Lanjazat	1 505
26	Վերին Դվին	Verin Dvin	2 215
27	Վերին Արտաշատ	Verin Artashat	4 550
28	Վարդաշեն	Vardashen	636
29	Կանաչուտ	Kanachut	1 346
30	Մասիս	Masis	1 493
31	Քաղցրաշեն	Qaghtsrashen	3 121
32	Մխչյան	Mkhchyan	5 069
33	Մրգավետ	Mrgavet	2 383
34	Մրգավան	Mrgavan	2 030
35	Մրգանուշ	Mrganush	1 307
36	Շահումյան	Shahumyan	4 567
37	Նարեկ	Narek	1 319
38	Նորաշեն	Norashen	3 552
39	Նշավան	Nshavan	1 679
Արարատի տարածաշրջան Ararat district			
1	Ավշար	Avshar	5 185
2	Արալեզ	Aralez	2 614
3	Արարատ	Ararat	8 745
4	Արմաշ	Armash	2 679
5	Այգավան	Aygavan	4 556
6	Գինեվետ	Ginevet	729
7	Գոռավան	Goravan	2 950
8	Դաշտաքար	Dashtaqar	682
9	Երասխ	Yeraskh	910
10	Եղեգնավան	Yeghegnavan	2 034
11	Զանգակատուն	Zangakatun	1 233
12	Շաղափ	Shaghap	1 025
13	Ոսկետափ	Vosketap	5 163
14	Պարույր Սևակ	Paruyr Sevak	629
15	Ուրցալանջ	Urtsalanj	209

	Անվանումը	Name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2016թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ ** Population de jure numberas of January 1, 2016, person **
16	Ուրցաձոր	Urtsadsor	3 287
17	Լանջառ	Lanjar	225
18	Լանջանիստ	Lanjanist	220
19	Լուսառատ	Lusarat	2 794
20	Լուսաշող	Lusashogh	689
21	Նոյակերտ	Noyakert	2 200
22	Նոր կյանք	Nor Kyanq	2 922
23	Նոր ուղի	Nor Ughi	952
24	Սուրենավան	Surenavan	2 647
25	Սիսավան	Sisavan	2 261
26	Տափերական	Taperakan	3 987
27	Տիգրանաշեն	Tigranashen	173
28	Վարդաշատ	Vardashat	241
29	Վանաշեն	Vanashen	2 729
30	Փոքր Վեդի	Pokr Vedi	3 295
Մասիսի տարածաշրջան Masis district			
1	Ազատաշեն	Azatashen	768
2	Այնթափ	Ayntap	9 274
3	Արբաթ	Arbat	1 931
4	Արգավանդ	Argavand	1 898
5	Արևաբույր	Arevabuyr	1 237
6	Գեղանիստ	Geghanist	2 988
7	Գետափնյա	Getapnya	1 501
8	Դաշտավան	Dashtavan	2 291
9	Դարակերտ	Darakert	2 713
10	Դարբնիկ	Darbnik	1 301
11	Զորակ	Zorak	1 954
12	Խաչփառ	Khachpar	1 994
13	Հայանիստ	Hayanist	2 108
14	Հովտաշատ	Hovtashat	3 784
15	Ղուկասավան	Ghukasavan	2 219
16	Մարմարաշեն	Marmarashen	3 829
17	Նիզամի	Nizami	1 295
18	Նորաբաց	Norabats	2 500
19	Նորամարգ	Noramarg	2 068
20	Նոր Խարբերդ	Nor Kharberd	7 046
21	Նոր Կյուրին	Nor Kyurin	1 065
22	Ջրահովիտ	Jrahovit	1 293
23	Ռանչպար	Ranchpar	1 351
24	Սայաթ –Նովա	Sayat-Nova	2 213
25	Սիս	Sis	1 532
26	Սիփանիկ	Sipanik	635

**ՀՀ ԱՐԱՐԱՏԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2015թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10 000
POPULATION IN RA ARARAT MARZ, 2015**

	Ընդամենը Total	նրանցից՝ including:		
		կանայք ¹ women ¹	տղամարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 138	4 862	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	145	67	78	Births, person
Մահացածներ, մարդ	86	42	44	Deaths, person
Ամուսնություններ	55	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	11	X	X	Divorces
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to educational institutions, person
նախադպրոցական	243	121	122	pre-school
հանրակրթական	1 251	599	652	general schools
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	123	85	38	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	6	1	5	preliminary vocational
միջին մասնագիտական	50	25	25	middle vocational
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher vocational
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	34 743	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	41	2	39	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	4 527	2 139	2 388	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	1	1	0.0	of which - in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	0.0	0.0	0.0	of which - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	0.0	0.0	-	candidates of Science
ուսուցիչներ	122	106	16	teachers
բժիշկներ	18	physicians
միջին բուժանձնակազմ	39	paramedical personnel
Գործազուրկներ, մարդ	408	292	116	Unemployed, person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 415	845	570	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	320	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	12 501	library
թատրոն	651	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	731	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	45	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	28	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	9	X	X	medium crime
ծանր	7	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	1	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.